

Roman

≡ VODIŠKA ≡
„SVETNICA“

po resničnih virih sestavil
Rajtimar.

II. del.

V Ljubljani 1914.

Cena 24 vinarjev.

1917

030018m19

I.

Kaj premišljuje Johanca v zaporu.

Pustili smo zadnjič Johanco v zaporu. Pojdimo pogledat, kaj vendar dela, kako se počuti!

O kako čudno se je zavrtilo Johanci kolo sreče. Prej tako slavljen, tako češčen, vsa obdana in obsijana s svetniško gloriolo, a sedaj — zaprta kot premetena goljufica med navadnimi zločinci!

Zares, čudovito spremenljiva si usoda življenja človeškega!

Johanca sloni ob oknu svoje mračne celice. Njen upali obraz, njeno shujšano telo jasno spričuje, da so dnevi blažene svetniške sreče za njo popolnoma preminuli.

Svetnica — jetnica!

O, kakšen razloček je med temi dvema imeni! In kaka mora biti med svetnico in jetnico še le dejanska razlika, to pa ve le Johanca in nihče drugi.

Dolgi, dolgi so dnevi v zaporu in Johanca ima čas premišljevati svoje preminulo svetniško življenje od konca do kraja.

»Zakaj sem prav za prav tukaj«, tako vprašuje mnogokrat sama sebe.

»Sem li res kaj zagrešila? In če sem, sem mar li jaz sama grešnica? Kdo je večji tat, ali oni, ki v vrečo devlje, ali oni, ki vrečo drži? Kje so pa ostali drugi krivci? Prej kakor jaz, morali bi sedeti na zatožni klopi vsi oni, ki so mi roko držali, oni, ki so me v to napeljavali, oni, ki so me to učili! Saj so imeli oni več dobička kakor pa jaz. Kje so? Ali so res tako blagoslovljeni, da jim ne more nihče do živega?

Kriva sem, to je res. Res je pa tudi, da se mi je mnogokrat oglašala vest in gotovo je, da bi bila jaz že s svojo neumnostjo prenehala, da mi niso odsvetovali tega oni, ki se delajo danes čiste, neprižadete, oni ki me danes imenujejo sleparko.

O, da, jaz sem sleparka, oni pa, ki so me slepariti učili, so pa poštenjaki.

Mati Jožefa, v miru počivaj! Jaz te ne kolnem, dasiravno ni bilo prav od tebe, ko si z neumnimi sveti podpirala mojo blazno idejo: biti redovnica, biti svetnica - mučenica, biti slavljen in češčena tako, kakor so bili slavljene svetniki.

In druge redovnice! Zakaj so prirejale procesije, v katerih sem morala nastopiti kot svetnica ter se kazati neumnim ljudem.

In ti, spovednik moj, pater Ciril! Ali ti nisem pri spovedi razodela, da se mi že gnusi polivati se s telečjo krvjo, naj torej preneham. Toda ti si mi to zabranil češ: to bi bil prevelik cerkven škandal, sedaj ne smeš prejenjati! Pač pa pojdi domov na Kranjsko in tam svoje započeto »svetnikovanje« nadaljuj!

Pater gvardijan me je še celo slikati pustil, potem pa moje slike založil, ter jih prodajal za drag denar. In potem, ko me je že začela sodnija preganjati, dal mi je sam škof sarajevski priporočilno pismo, s katerim sem priromala do škofa ljubljanskega.

A tedaj me škof ni nagnal s sleparko, ampak me lepo in z veseljem sprejel, ter me obdržal v škofiji več dni.

Ta čast je seveda meni dobro dela, in iznova sem sklenila, s čudeži nadaljevati. Škof je sicer poklical zdravnika, da me preišče, toda zdravnik tega ni storil, ampak je rekel škofu in meni, da je jasno kakor beli dan, da deluje v meni neka višja, nadnaravna sila, torej Božja moč!

Nato je pisal škof dolgo pismo, s katerim sem se podala v mojo rodno vodiško vasico k župniku. Kaj je v pismu stalo, ne vem, vem le to, da mi je župnik, prebravši pismo, prijazno rekel:

»No, Johanca, sedaj pa pri meni ostaneš. Škof tako hočejo.«

Jaz sem res ostala in nadaljevala svojo neumnost. Spočetka zelo z veseljem, kajti veselilo me je, da je še toliko neumnih ljudi na svetu, ki verujejo v najgorostasnejše bedarije, samo, če se iste vpri-zarjajo v župnišču.

A kmalu sem se začela sama sebi studiti. Živela sem tudi v vednem strahu, da bi me kdo ne razkrinkal. Toda kadar sem se odločila s to neumestno sleparijo prejenjati, prišlo je pismo od škofa, ki me je v veri potrdilo in jaz sem nadaljevala.

Ko pa sem nekoč rekla škofu v obraz, naj zabrani ljudem, da ne bodo tako drli k meni, dejal je: »Čemu naj jim zabranim, nekaj pa le »nuca!«

In res je nucalo, a meni le toliko, da se nahajam sedaj tu v zaporu kot največja sleparica. Drugi so pa čisti. Da, da, tako je na svetu!«

In zaihtela je uboga, bivša svetnica tako glasno, da se je čulo po temnih hodnikih ...

II.

Johanca se poskusi — usmrtiti.

Vsled duševnih bolesi, ki so kakor mora tlačile Johanco, je vedno bolj bledela in upadala. K temu je mnogo pripomogla izguba raznih ugodnosti, zlasti pa sprememba v hrani.

Prej si je zamogla privoščiti vedno le najboljše. In čemu bi si tudi ne, saj ji je »naše dobro verno ljudstvo« kar trumoma prinašalo, sedaj piščancev, sedaj najboljšega peciva, sedaj zopet denarja in drugih stvari. In pri vsem tem, da se je izvrstno gostila, še vsega sproti porabiti ni mogla. Kdo bi potem bil tako nespameten, da bi stradal pri polni skledi?

Zlasti hudo je pogrēšala Johanca v zaporu sladkega vinca, kajti za časa »svetnikovanja« se je zelo udala pijači.

Drugače se je pa obnašala v zaporu še vedno silno pobožno.

Dostikrat je kar na sredi svoje celice kleče premolila več rožnih vencev, zraven jokala in zlasti tedaj, kadar jo je kdo videl, uprizarjala vsakovrstne pobožne figure.

Hinavska pobožnost ji je tako prešla v kri in meso, da se je niti v zaporu ni mogla odvaditi. Bila je podobna preklinjevalcu, ki v enomer kolne in se priduša, akoravno dobro ve, da je to grdo in mu škoduje na ugledu.

Toda navada — železna srajca!

Vsak človek ima svoje prijatelje. Navadno se sprijazni s tistimi ljudmi, s katerimi ima priliko največ občevati. Zato ima po večini vsakdo za prijatelja svojega stanovskega tovariša. Prijatelji so si med seboj: bogataši, reveži, uradniki, delavci in tako dalje. Ni čuda torej, da se tudi kaznjenci spoprijaznijo med seboj. Dostikrat se pripeti, da si človeka, ki se kot kaznjenca sprijaznita, ostaneta potem zvesta prijatelja do smrti.

Tudi v ljubljanski kaznilnici je bilo tako. Johanca je kmalu uvidela, da kaznjenke med seboj — kadar morejo seveda — zelo zaupno kramljajo.

Johanca, to videč, je takoj iskala prilike, da bi se s to ali ono kaznjenko podala v pogovor.

Pa mislite si čudo —!

Nobena kaznjenka ni marala zanjo. Ogibale so se je, kakor kužnega bolnika, ter se ozirale nanjo z največjo zaničljivostjo.

Johanco je to hudo bolelo. Ni jej moglo v glavo, zakaj jo tako prezirajo, saj je bila vendar po njenem mnenju marsikatera večja hudodelka kakor pa ona.

»Morda se pa kaznjenke motijo nad menoj. Morda mislijo, da sem ubijalka, morilka ali kaj takega. Na vsak način jim moram pojasniti, da se motijo.«

Tako si je mislila Johanca ter čakala ugodne prilike.

Prilika se ji je kmalu ponudila, toda Johanca je slabo naletela.

Ko se nekoč kake štiri kaznjenke sprehajajo po dvorišču pristopi Johanca — ki je prav tedaj smela nekaj časa gledati milo nebo — k njim in jih prijazno vpraša:

»Ljube moje, povejte mi vendar, zakaj me tako po strani pogledujete? Gotovo se motite nad menoj. Ali veste, kdo sem jaz in zakaj sem pravzaprav tu kaj?«

»Ha, ha, ha,« zarežale so se kaznjenke vse hkrati, ter se odmaknile za nekaj korakov od nje. Ena izmed njih pa pravi:

»Johanca, le beži od nas! Mar meniš, da smo prismojene romarice? S »svetnico« ki švica telečjo kri, ne maramo imeti nič opravka!«

Johanci se je stemenilo pred očmi. Hotela je nekaj odgovoriti, toda ni mogla priti do besede, kajti kaznjenke so jo hitele vse križem zbadati:

»Pa ti, ti si upaš nas nagovarjati? Ali te ni sram prikazati se na solnce?«

»Johanca, danes je petek, ali se boš kaj zamaknila?«

»Johanca, ti imaš denar. Daj napeljati do klavnice telefon, da ti bodo zamogli od tam dovažati čudežno kri! Ha, ha, ha!«

»Sram te bodi sleparka! Če tudi smo se pregrešile, a iz Kristusovega trpljenja se pa še nobena izmed nas ni tako kruto norčevala kakor ti!«

»In Kristusove krvi tudi še ni nobena zamenjala za telečjo.«

»In bolnikom piti dajala, fuj!«

»Fuj, fuj,« zahreščalo je vse vprek. Uboga Johanca pa si je zamašila ušesa ter tekla proti svoji celici.

Prišedša v celico, se je zgrudila na tla ter začela zopet krčevito ihteti.

»Gorje mi!« izvilo se ji je iz prsi.

»Toraj tako globoko sem padla z viška svoje slave! Preje od neumnega ljudstva po božje slavljenja, a sedaj od vseh zavržena hudodelka. Preje v družbi škofov in drugih cerkvenih dostojanstvenikov, a sedaj se me še celo koznjenke sramujejo ter plujejo na me.

In kaj me še vse čaka — Bog ve kako strašno me bodo sodili. Zaprta na leta, ali še celo na vislice — huj. Ne, ne, ne bodo me, rajši se končam sama! Moja sreča je itak izgubljena, in moje življenje zapravljeno. Oni so čisti, jaz pa — končana. Čemu bi si daljšala svoje muke. Čim preje, tem bolje...

Ko je tisti večer paznik pregledoval, so li vse celice dobro zaprte, začul je iz Johanične celice nekak čuden ropot, pomešan z votlimi vzdihljaji.

Hitro odklene vrata in vstopi.

Pa — o groza — Johanca visi od okna doli za vrat obešena z robom, ki si ga je iztrgala od krila. Bila je še pri zavesti ter z rokami in nogami silovito otepala okrog sebe.

Paznik, dasiravno močan in pogumen mož, je vendar, zagledavši ta prizor, za hip strahu osupnil. Nato pa je hitro potegnil iz žepa mali nožek, ter po bliskovo prerezal zanjko, na kar je Johanca z vso težo svojega telesa telebnila na trda tla.

Paznik ji sedaj sname urno zadrgo z vratu, na kar jo polije z vodo ter spravi v posteljo.

III.

V vodiškem župnišču.

Pustimo za nekaj časa Johanco in preselimo se na najnovejšo božjo pot, na kraj čudežev, v — vodiško župnišče.

Hej, ti svetovnoznano župnišče vodiško! Tudi ti čutiš gorostasno izpremembo!

Preje so se sleherni dan trle skozi tvoja vrata nepregledne množice »našega dobrega vernega ljudstva«, a sedaj je krog tebe tiho kakor v grobu.

Stopimo notri!

Pri mizi, na kateri se blesti liter rujnega vinca, sedita domača dva gospoda, župnik in kaplan.

Iz njiju čemernih obrazov spoznamo na prvi hip, da nista nič kaj pri dobri volji. Zlasti župnik je bil videti silno nervozen. Vse mu je bilo na poti. Vedno je prestavljal sedaj eno, sedaj zopet drugo nogo, zgibal namizni prt ter se praskal za ušesi.

Kaplan je pa sedel mirno, držeč roke v žepih, ter zrl skozi okno tja nekam v daljavo. Očividno je bil globoko zamišljen.

»Hm, hm, rajši bi dal vse, kar imam, kakor pa da je prišla ta sramota nad mojo sivo glavo,« vzdihnil je župnik.

»Ti li nisem vedno pravil«, povzel je kaplan živahno, »da ta prismodarija ne bo imela dobrega konca, še posebno pa za te ne. Zakaj me nisi ubogal? Sedaj pa trpiš.«

»Kdo bi si pa tudi kaj tacega mogel misliti? Kdo bi mogel verjeti, da zamore biti kmetsko dekle tako pokvarjeno?«

»Ha, ha, brate župnik, ne bodi smešen in vsaj meni ne skušaj nič prikrivati. Saj tak bedak pa vendar nisi. Pa reci če moreš, ali bolje rečeno: če upaš, da si le trenotek veroval, da Johanca rešnjo kri poti?«

»Hm, hm, no-no ja, tisto ravno ne — tisto! Ampak tako-le no, mislil sem, da je dekle nemara kaj bolno.«

»No, da, to sem si tudi jaz mislil, a le toliko časa, dokler je nisem videl. Ko pa sem jo zagledal, sem takoj vedel, da je to ena čisto navadna sleparka, in še pijanka po vrhu. Sicer pa, če tudi bi bila Johanca res bolna, ti bi moral ljudem saj toliko časa zabraniti vhdod do nje, dokler se cela stvar ne pojasni. Brate, zamera gor ali dol, bil si preveč predrzen. Glej, dannadan imaš priliko opazovati, kako grozno je zabit kmetski človek. Moral bi že vnaprej vedeti, da bodo tvoji backi, videvši baburo s peterimi ranami, kar vse križem tulili:

»Čudež, čudež, čudež!«

In to še posebno zato, ker se je godilo v župnišču. Ko bi znali molčati, bi že še vse bilo, tako je pa le vse prehitro prišlo na uho pametnim ljudem.«

»Le počasi, ljubi moj kaplanček! Povej ti meni, kdo mi je ukazal vzeti Johanco pod svojo streho? Samo to mi odgovori? Saj pravim, mlad si še in ne veš kaj govoriš. Leta in bridke skušnje te bodo že izučile. Torej, kdo mi je velel, da naj Johanco v župnišču obdržim? Kdo — a? Ali ni prišla k meni s škofovim priporočilom v roki? Kje pa sem se jaz drznil zoperstaviti škofu? Glavo stavim, da če bi Johance

ne vzel pod streho, bi me škof salamensko črno zapisal in prav gotovo bi se bil prej ali slej kruto maščeval nad menoj. Veš ti, kaplanček moj, jaz sem že star in takih vzgledov že veliko pomnim na mojih nesrečnih sobratih. Predobro poznam našega škofa. Sicer pa, saj je bil škof tukaj in če je on odobril njeno početje, kje naj se upam jaz dvigniti proti škofu in poditi Johanco izpod strehe? Sam si videl, kako prijateljsko se je škof razgovarjal z njo, da še celo njeno okrvavljeno perilo je vzel s seboj v škofijo. Slednjič pa, če si ti tako dobro vedel za njeno sleparijo, zakaj si nisi ti toliko poguma vzel, da bi rekel škofu, naj naredi konec tej komediji? Zakaj si molčal? Menda iz ravno istega vzroka kakor jaz!»

Kaplan je obmolknil. Uvidel je, da govori župnik bridko resnico.

V tem je nekdo na vrata potrkal.

»Gospoda« se plaho spogledata, češ: molčiva zdaj, nato pa zakliče župnik:

»Notri!«

Vrata se odpro in s »Hvaljen bodi Jezus Kristus« vstopi v sobo kmetska ženica srednjih let.

»Amen na veke«, odzdravita jej gospoda.

Ženica nekoliko postoji ter nekako v zadregi pogleduje sedaj župnika, sedaj kaplana.

Kaplan, to opazivši, vstane, se na kratko pri župniku poslovi, nato pa hitro odide.

»No — mamica, kaj boste pa vi povedali,« vpraša župnik ženico.

»Oh — vejo — pre-pre-častiti«, začne ženica jecljati v zadregi, »saj njim nič ne rečem. Bog ve,

da ne! Vejo, zaradi Johance se gre. Oni seveda nimajo nič pri tem, saj jih je ravno tako farbala kakor nas druge. Torej — kakor sem rekla, njim nič ne rečem. Vejo, ogoljufala me je za sto kron. Rekla je, da vidi mojega očeta, ki v vicah silno trpi, in da mu je treba več maš. No, jaz sem verjela, pa sem dala — hm —«

»Ja, mamica, zakaj ste ji pa vse verjeli?«

»I kaj ne bom verjela, ko so jo pa oni kar v župnišču imeli. Mislila sem si: oni že vedo, kaj delajo.«

Župnik se je vgriznil v ustni.

»Pustiva to, mamica! Sedaj je minilo!«

»Seveda je minilo. Toda jaz bi rada denar nazaj dobila. Reva sem in za denar mi gre trda.«

»I no, morda se vam posreči. Skusite priti do nje! Ona vam pravzaprav mora vrniti!«

»To-toda gospod župnik, jaz bi prav lepo in ponižno prosila, da bi mi oni vrnili!«

»Žena, ali ste zblazneli? Da bi jaz zanjo plačeval? Kam pa pridemo? Ako ste bili tako nesposobni, da ste dali njej, mora vam tudi ona vrniti!«

»Ne, ne, gospod župnik, naj počakajo, da jim povem! Jaz namreč nisem dala Johanci, ampak — njim. Oni so od mene denar sprejeli in spravili. Naj se spomnijo za kake tri tedne nazaj! Se bodo že domislili! Vejo, to je bilo tako: Johanca je rekla, da moram plačati petdeset maš, da bo moj oče iz vic rešen. Na vprašanje, komu naj ta denar izročim, je rekla, da ga tudi lahko vam dam. Oh — no, saj vem, da so se že spomnili!«

Župnik je pobledel.

»Že mogoče,« dejal je s tresočim glasom. No, če ste jih meni dali, saj vam jih rad nazaj dam. Veste, jaz rad pozabim na take malenkosti.«

»Oh, saj pravim, oni so poštenjak, oni so zlata duša od nog do glave. Škoda res, da jih je ta coprnica tako zmešala.«

»Žena, molčite že o njej!«

To rekši vzame župnik iz omare denar, odšteje ženi sto kron ter pravi:

»Tu imate vse nazaj. Pa če ste pametni, nikar ne obešajte tega ne veliki zvon, da se ne bodo ljudje še bolj norčevali iz nas vseh!«

»O, Bog varuj! Molčala bom kakor grob, že zaradi njih bom molčala. Stokrat jim Bog povrni! Sedaj pa, me-he — vejo, nekaj imam še na srcu. Vejo, to še ni ves denar.«

»Kako da ne?« vpraša ogorčeno župnik.

»Vejo, prečastiti, nekaj sem dala za maše tudi na Rakovnik, nekaj —«

»A-ja, žena, ste li res znorela«, seže ji srditi župnik v besedo. »Menite, da bom jaz še za druge plačeval? Lepa je ta! Kamor ste denar izročili, tam ga zopet iščite! Sedaj ste opravili!«

Ženica je vsa preplašena tako hitro odkurila, da niti časa ni imela, vrat za seboj zapreti. Župnik pa, razkačen do skrajnosti, zaloputnil je vrata s tako močjo, da se je streslo celo župnišče.

IV.

Pri kapucinih.

Gotovo je še bralcem živo v spominu gvardijan k . . . škega samostana, bradati pater Avguštin, prijatelj in zaščitnik bivše svetnice Johance.

Kdo ve, kako mnenje ima sedaj pač on o njej?

Ali še veruje, da deluje v Johanci neka nad-naravna moč?

Pa stopimo še do njega nekoliko, da vidimo, kako se počuti. Je-li vesel ali žalosten, dobre ali slabe volje?

Gvardijan Avguštin sedi v svoji sobi, na meh-kem fotelju, držeč v rokah neki časopis. Čim bolj zre vanj, tem bolj ga barve spreminjajo. Naenkrat skoči po koncu, vrže časopis za duri ter glasno zahrešči:

»Vraga, torej še tega je bilo treba. Človek bi res kar od same jeze iz kože skočil. Kaj vsega ti prokleti časopisi ne očvekajo. In zvrnejo kar vse na nas. Strela božja, kaj smo jo mi naučili?«

Pater gvardijan ves razburjen leti še parkrat po sobi sem in tje, potem pa pritisne na zvonec.

Služabnik — frater — ponižno vstopi ter se pred gvardijanom globoko prikloni.

»Prečastiti, kaj želiš?«

»Naj pride pater Ciril k meni, pa takoj!« ukaže z ostrim glasom gvardijan ponižnemu slugi.

»Prečastiti, takoj se zgodi po vaši volji!« Frater odide in par minut kasneje že stoji pred gvardija-nom mož majhne in široke postave, pater — Ciril.

Nastop patra Cirila je bil dokaj pogumnejši kakor prej fratrov. Vstopil se je prav tik pred gvardijana, ter mu smehljaje, skoro drzno gledal v oči, ne da bi vprašal, čemu ga je klical in kaj mu ukazuje.

»Pater Ciril, veste li, zakaj sem vas dal poklicati,« vpraša ga osorno gvardijan.

»Ne, prečastiti, to bom vedel še-le potem, ko mi poveste,« odgovori Ciril poredno in se skrivoma namuza.

»Pater Ciril, ne norčujte se, kajti preresni časi vise nad našimi glavami,« reče gvardijan in kažoč za duri na časopis, pravi:

»Ali veste, kaj je tam-le?«

Toda pater Ciril je bil danes skrajno hudomušen. Ozrši se na časopis, ki je ležal za vrati na tleh, odgovori porogljivo:

»Kaj je tam-le? Po vaši razburjenosti soditi je to gotovo »Dan« ali pa »Slovenski Narod«. Kaj pa se vam je tako zameril, da ste ga kar na »spodnjo polico« spravili?«

To pa je bilo gvardijanu že preveč.

Kakor besen udari z nogo ob tla ter zavpije:

»Le čakajte! Vas že še naučim, kako se govori z menoj, z vašim prestojnikom in ravnateljem samostana!«

Pater Ciril pa je ostal miren ter stal brez najmanjšega strahu pred gvardijanom. Saj je le predbro slutil, da se tu gre za stvar, zaradi katere se nima prav nič bati gvardijana. In če je kaj zakrivil on, zakrivil je z njim vred najmanj. toliko, če ne še več tudi gvardijan sam.

Gvardijan pa, videč, da Cirila ne spravi iz ravnotežja, popade na tleh ležeči časopis ter ga pomoli Cirilu prav pod nos rekoč:

»Pater Ciril, berite, kako nas obirajo, in potem vem, da se vam ne bo prav nič več zljubilo norčevati se!«

»Ha, ha, zaradi naše »svetnice« se gre, kajne-da! Se mi je takoj zdelo. Toda prečastiti, zakaj pa potem nad menoj robantite? Sem mar jaz kriv?«

»Kdo pa drugi?!«

»A tako! Prečastiti, vsaj nekoliko mislite, kaj govorite! Kdo pa je pripeljal Johanco k nam? Jaz ali vi? Kdo jo je ščitil? Kdo zagovarjal? Kdo je puščal in še celo vabil ljudi k njenim predstavam? Prečastiti, svetujem vam, pustite me v miru, ko vendar dobro veste, da ste največ krivi vi sami!«

Pater Avguštin je bil od Cirilovih očitanih zadet v srce. Z mnogo bolj pohlevnim glasom reče:

»No, da, saj nič ne rečem. Tudi jaz sam sem nekoliko zakrivil. Toda jaz sem mislil, da sta vidva z Johanco kaj bolj posebnega skupaj imela. Vas je ona posebno rada imela in vas je še celo za spovednika izvolila. Mogoče, da ste ji kaj prigovarjali, jo kaj tacega učili, kar —«

»Prečastiti,« seže mu pater Ciril v besedo, »dovolite, da sedaj glede Johance vam in sam sebi temeljito vest izprašam! Sami ste me izzvali, torej poslušajte! Dobro se še spominjate, da ste Johanco vi sami v samostan sprejeli. Kar nas je družih patrov, smo se tedaj radovedno povpraševali med seboj, je li to mogoče, da sme Johanca pri nas prebivati,

kajti pravila našega reda strogo zabranjujejo imeti žensko pod streho našega samostana. Vi ste pa, ne oziraje se nato, dali svetnici pri nas stanovanje, ter dopustili, da so ljudje kar v procesijah hodili k njej, ter častili njene »svete« rane. In če smo patri delali k temu kake opazke, vam ni bilo prav, hoteli ste, da bi še celo mi verjeli v njene farbarije. Mi sicer nismo verjeli v njena zvijačna produciranja niti en hip, pač pa smo se vam toliko uklonili, da smo vam na ljubo začeli agitirati zanjo. In to moram pribiti, naš samostan se je z Johanco zelo podprl. Ljudstva se je dannadan kar trlo okrog nas in vsakdo je, videč »svetnico trpeti«, rad kaj daroval v »dober namen«. Zlasti potem nam je kar deževalo denarja, ko ste postali toli podjetni, da ste za Johanco napravili vstopnino. In potem, tiste njene slike, ki ste jih založili in prodajali, so nam tudi precej nesle. Skratka, samostan je bil z njo zelo zadovoljen, vi pa menda še najbolj. Da si je pa Johanca ravno mene za spovednika izvolila, no, to še ni nič hudega. Res mi je zaupala — kar sem pa itak že prej dobro vedel in vi tudi — da ona le umetno krvavi. Jaz sem molčal na to, ko pa mi je nekoč rekla, da bi že rada jenjala ljudi slepariti, sem ji pa — nekoliko iz strahu pred vami, nekoliko pa zaraditega, ker se mi je škoda zdelo, da bi z Johanco prejenjali samostanu tako lepi denarni viri — to odsvetoval. Veliko mi je bilo tudi na tem, da bi se ljudstvo nad nami na ta način preveč ne škandaliziralo; kajti ljudje so verovali v njene »svete rane« tako živo, da so le še trenutka čakali, ko se »svetnica« vzdigne iz po-

stelje in se popelje v nebesa živa, kakor prerok Elija. Toda konec je vseeno prišel. Saj veste, kako je bilo. Policija ima tanek nos. Izvohala nas je in prekrizala naše račune. Torej, prečastiti, kdo je več kriv? Mislim, da vsi, izmed vseh pa vi največ!»

Gvardijan Avguštin je dobil med pripovedovanjem Cirilovim čisto drugo lice. Izginila mu je z obraza vsa osornost. Vsedel se je k mizi, položil roko na čelo ter dejal zelo poparjeno:

»Saj ne trdim, da sem jaz nedolžen. Veste, jaz sem le zato mislil, ker časopisi o vas največ pišejo.«

»Seveda, ker ne vedo natančno. A zato pa mi morate biti vi le hvaležni, ne pa nad menoj razgrajati!»

»Oprostite, pater Ciril! Ne jezite se preveč. Raje mi dajte kak pameten svet, kako bi se mi Johance srečno rešili, to se pravi, kako bi se pred svetom oprali. Da je razkrinkana in zaprta, to veste, veste pa tudi, da se bo ona pri sodišču temeljito na nas sklicevala. Torej kako bi napravili?»

»Eh, prečastiti, kar je, to je! Čemu bi si po nepotrebnem glavo belili. Ljudje bodo en čas govorili, pa bodo spet utihnili. Sicer pa, saj Johanca ni bila samo pri nas. Kaj pa na Podmurvicah pri Benediktinkah? Tudi tam so Johanci na čast procesije napravljali!»

»Je že res to, toda ljubi pater Ciril, jaz se bojim, da bi nam naša sodnija kaj nepravilik ne napravila. Kako se hočemo zagovarjati?»

»Ne bojte se! Johanca je na led speljala veliko ljudi, ki so ji res verjeli. Mi pa z njimi vred lahko

rečemo: Goljufala nas je! Mi se nismo nadejali, da je kmetsko dekle zmožno tolike hudobije. Sicer pa, komu bodo bolj verjeli? Ali nam pobožnim redovnikom, ali njej hudodelki?»

»Pater Ciril, vi ste vrl mož«, reče gvardijan precej pomirjen. »Vi jo znate izviti, če se le dá, in upajmo da se bo dalo. V ta namen ga po večerji spijeva nekoliko več!«

Samostanski zvonec je naznanil poldne in redovnika sta se podala h kosilu.

V.

Johanca — obsojena.

Obhodili smo nekoliko bivše prijatelje in zaščitnike Johančine, ki se pa — kakor smo se prepričali — sedaj vsi skušajo na najlepši način otrebiti nesrečne svetnice. Odkar je Johanca izgubila svoj čudodelni, svetniški blesk, je nočejo več poznati.

Da, da, prijatelji se skušajo v nesreči.

Čas je, da se povrnemo k Johanci.

Od onega časa, ko se je nesrečnica hotela usmrtiti, jo je le malokdo imel še priliko videti. Samevala je večjidel v svoji celici, kjer so ji med jokom in molitvijo polagoma minevale dolge ure.

Ko pa ji slednjič nekega dne paznik naznani, da bo morala drugi dan stopiti pred sodišče, se Johanca te novice ni nič kaj prestrašila. Saj je vedela, da to nekoč mora priti in čim preje pride, tem preje bo rešena mučne negotovosti.

Nekako flegmatično je vprašala paznika:

»Ali me bodo tirali pred poroto?«

»Ne, opravili boste kar pred senatom,« odgovori ji paznik smehljuje ter zopet odide ...

Ko so časopisi objavili vest, da bo vodiška svetnica stopila pred sodišče, završalo je med ljudstvom kakor v bučelnem panju.

Vsakdo je hotel videti slovečo čudodelko in slišati njeno obsodbo.

Ko je napočil določeni dan njene razprave, nabrlo se je pred sodnim poslopjem toliko radovednega občinstva, da so morali stražniki skrbeti za red.

Komaj se je sodna dvorana odprla, bila je že v trenutku nabito polna. Mnogo radovednežev je moralo ostati zunaj. A domov se ni vrnil nihče, vsak je hotel kar pred sodnijskim poslopjem počakati izida sodne obravnave.

Ko je odbila določena ura, zasedli so sodni gospodje svoje sedeže.

Nestrpni poslušalci so venomer zrlí proti vratom, odkoder ima priti Johanca.

Slednjič se vrata odpro in paznik privede v dvorano — Johanco.

Med občinstvom je glasno zašumelo. Johanca pa — ki se je za danes čedno opravila in še celo frizuro dvignila — je zrla v tla ter si brisala oči.

Obravnava se prične.

Predsednik reče Johanci:

»Vi ste torej Ivanka Jerovšek, ali kakor vas zdaj zovejo »sveta Johanca!«

Johanca: »Da, sem.«

Predsednik: »A zdaj vas opozorim, da govorite le čisto resnico.«

Johanca jokaje: »Oh, gospod, saj vem, da bom obsojena, toda tako gotovo, kakor je Bog v svetih nebesih, jaz nisem —«

Predsednik jej seže v besedo:

»Ne imenujte po nemarnem božjega imena! Sedaj pa poslušajte obtožnico!«

Nato prebere nekdo izmed gospodov obtožnico, ki vsebuje nekako to-le:

»Ivanka Jerovšek, samska dekla, vere katoliške, rojena v Repnjah, pristojna v Vodice, je tekom zadnjih treh let na Reki in v Vodicah sleparila priprosto ljudstvo s tem, da je hlinila Kristusovo trpljenje, polivala se s telečjo krvjo ter kazala ljudem, kakor bi sama potila krvavi pot. Dalje se je hlinila proti ljudstvu kot vedeževalka, ki zamore videti na oni svet, zlasti pa v vice, kjer vidi in govori s trpečimi dušami. Na ta način je mnogo ljudi v zmoto pripravila, češ: ta in ta duša me je prosila, naj sporočim temu in onemu sorodniku, naj daruje za toliko in toliko maš itd.

Sedaj navaja obtožnica imena onih oseb, od katerih je Johanca pod pretvezo: »za rešitev rajnih«, sprejela večje ali manjše denarne svote, tako n. pr. 10, 20, 50 ali tudi 100 kron. Nadalje se navedejo imena onih, od katerih je Johanca izvabila denar kot posojilo, a ne vrnila. Izposodila si je vsega denarja okrog tristo kron.

Potem navede obtožnica ime neke osebe, kateri je Johanca rekla:

»Vaš oče je v vicah in silno trpi. Ako hočete, da bo rešen, plačajte hitro 95 maš po 2 kroni, torej skupno 190 kron. Dotična oseba pa je bila k sreči

od neke strani opozorjena, češ, da naj Johanci ne veruje, in tako se Johanci ta goljufija ni posrečila.«

To je nekaka površna vsebina Johančine obtožnice.

Predsednik: »Ivanka Jerovšek, kaj pravite vi k temu?«

Johanca: »Ali smem govoriti?«

Predsednik: »I — seveda, saj tudi morate govoriti! Opozarjam vas pa ponovno, govorite resnico!«

Sedaj začne Johanca govoriti:

»Gospodje, kriva sem, res sem kriva. Z menoj vred pa so krivi tudi drugi. Čujte! Svoje čase sem bila v samostanu pri benediktinkah. Življenje v samostanu se mi je zelo dopadalo in kaj rada bi bila tudi jaz nuna postala.«

Predsednik: »Pa ste v samostanu tudi kri švicali?«

Johanca: »Tudi!«

Predsednik: »Ali so vam nune dopustile uprizarjati take norosti?«

Johanca: »Oh, gospod, ne le dopustile, še celo podžigale so me k temu!«

Predsednik: »Ni mogoče!«

Johanca: »Seveda, vi mi ne boste verjeli, a vendar je istina! Ko sem razodela nuni, materi Jožefi, da bi bila jaz srčno rada med nune prišteta, mi je rekla:

»Johanca, za naš strogi red si ti še premalo popolna. Kadar boš v svetosti toliko napredovala, da boš v toliki meri kri prelivala kakor sveta Katarina Emerich, potem še le te sprejmemo v naš red.«

»Prečastita mater Jožefa,« sem rekla jaz, »saj vendar jaz že dovolj krvi prelijem.«

Mater Jožefa pa je dejala:

»Ljuba moja, to je še vse premalo. Dosežeš pa velika lahko s tem, ako se sama navajaš h krvavljenju.«

»Prečastita mater Jožefa,« začela sem prositi, »naučite me! Saj vse rada storim, kar hočete, samo da me sprejmete med benediktinke!«

Nato me je mater Jožefa poslala v klavnico kupit živalske krvi.

Ko sem ji kri donesla, vrgla se je mater Jožefa na tla, rekoč:

»Zdaj glej!«

Nato se je začela valjati po tleh, kakor človek, ki ga krč zvija. Delala je vsakovrstne čudne obraze, potem pa je obstala kakor mrtva.

»In sedaj,« je rekla potem, ko se je s tal pobrala, »pa ti poskusi. A prej se dobro namaži po rokah, glavi in nogah, ker le tako, ako si s krvjo zelo namazana, se zamoreš res popolnoma zamisliti v Kristusovo trpljenje.«

Jaz sem začela poskušati po Jožefinem nasvetu. Poskusila sem dvakrat, trikrat — in šlo je.«

Predsednik: »Ako je vaša izpoved resnična, potem so vas nune celo v to napeljevale in vas k temu podžigale, kar ste že sami prej počeli.«

Johanca: »Da, tako je. In verujte mi, da se mi je večkrat oglašala vest. Nekoč sem že mislila končati z mojo krvavitvijo. Ko pa sem ta svoj sklep razodela svojemu spovedniku, mi je pa to odsvetoval. Rekel je, da bi bilo to za katoliško cerkev prevelik

škandal, če bi odnehala. Svetoval mi je, da če že v samostanu nočem več uprizarjati svojih krvavih zamaknjenj, naj grem domov na Kranjsko in naj tam nadaljujem. Torej ljubi gospodje, jaz mislim, da vendar le nisem taka hudodelka.«

Predsednik: »Kako pa ste potem v Vodice zašli?«

Johanca: »Le čakajte, vse vam še povem. Ko mi je spovednik rekel, da ne smem s svojo zamaknjenostjo prenehati, ostala sem potem še precej časa v samostanu, misleč: če je spovedniku in drugim prav, pa naj bo še meni. Sicer se mi je pa v samostanu izvrstno godilo. Imela sem vsega zadosti, čemu bi torej ven tiščala. V zamaknjenju in krvavenju sem zadobila tako prakso, da mi je bilo mala igrača »trpeti rane Kristusove«. En čas sem trpela le v samostanu, pozneje sem začela s svojimi krvavimi predstavami nastopati tudi javno. Veselilo me je posebno to, ko sem videla, kako je še dandanes priprosto ljudstvo neumno, še posebno pa ženske. Kar trlo se je ljudi okrog mene. Vsak se me je hotel vsaj nekoliko dotakniti, vsak vsaj z besedico z menoj izpregovoriti. Meni je to zelo dobro delo, saj so me pa tudi skoro po božje častili.«

Predsednik: »Kako ste se pa h krvavenju pripravili?«

Johanca: »Imela sem pod obleko skrite male škarjice, s katerimi sem tik pred zamaknjenostjo prestrigla srajco na prsih, da se je lažje kri ven prikazala. Seveda so ljudje zatrdno mislili, da se je srajca kar sama od sebe odprla. Na noge sem pa obula preluknjane nogovice.«

Predsednik: »Ali se niste nič bali, da bi kdo zapazil vaše goljufije?«

Johanca: »Nisem prav nič mislila na to. Kako tudi, saj so mi vsi poguma dajali. Zlasti odločilen je bil zame moj spovednik, ki je prišel nekoč k meni ter mi rekel:

»Johanca, ti si strašno sveta. Jaz sem namreč videl tvojega angelja, ki je plaval okrog tvoje glave. Blagor tebi, Johanca, ti si velika svetnica sedanjega časa in tvoja slava bo živela od roda do roda!«

To govorico je potem spovednik tudi naokrog razširil, na kar sem zaslovela kot mogočna čudodelna svetnica, okrog katere kar vidno plavajo angeli.«

Predsednik: »Koliko časa ste bili v ondotnem samostanu?«

Johanca: »Kaka dva meseca!«

Predsednik: »In potem?«

Johanca: »Potem je prišel po me neki kapucin ter mi rekel, da moram iti v drugi samostan. Na vprašanje, čemu, mi je odgovoril, da je to božja volja, torej se naj nikar ne zoperstavljam. Jaz sem šla z njim, dobro vedoč, da je prišel kapucin le zato po me, da bi z menoj »kšefte« delal. Peljal me je v kapucinski samostan in tam sem nekaj časa dobro živela.«

Državni pravdnik: »Ste li tudi pri kapucinih krvaveli?«

Johanca: »Tudi. Čez nekaj časa so me pa nastanili v domu Marijinih devic. Tam se mi je zelo dobro godilo, kajti tudi tam sem prirejala predstave. Obiskovale so me največ tercijalke, pa tudi moški.

Iz doma Marijinih devic sem delala izlete po mestu in okolici. Device so me spoštljivo spremljevale, ter še celo vožnjo zame plačevale. Imeli so me vsi visoko v časti, kar dokazuje jasno slučaj, da so društveno vratarico, ki se je drznila dvomiti nad mojo svetostjo, takoj iz službe spodili.«

Državni pravdnik: »V kaki zvezi ste bili pa z ondotnim pekom Možetom?«

Johanca: »Priateljja sva si bila. Jaz sem ga posebno rada obiskovala. Tudi on me je imel rad. Vedno mi je postregel z najboljšimi jedili. Tudi pri njem sem kri potila in ljudje, ko so to izvedeli, začeli so pridno zahajati k Možetu. Za »potenje« mi je preskrbel krvi Može sam.«

Državni pravdnik: »Zakaj ste pa potem od Možeta šli? Kaj je bilo vzrok?«

Johanca: »Kriva je bila tega Možetova žena. Prijaznost med menoj in Možetom se ji je zdela sumljiva. Neko jutro navsezgodaj me je zapodila od hiše.«

Predsednik: »Pa kaj vam je rekla?«

Johanca: »Tega ne povem. Povem le toliko, da sem morala zelo teči pred njo!«

Državni pravdnik: »Kam ste šli potem?«

Johanca: »Nikamor. Več dni sem potem hodila zdaj sem, zdaj tje, jedla sem pa po gostilnah.«

Zagovornik: »Johanca, zakaj vendar niste šli v službo?«

Johanca: »Zato ker mi kapucini niso pustili vstopiti v službo. Sploh sem pa zadnje čase s kapucini večkrat prišla navskriž. Jaz sem jim v jezi večkrat

zažugala, da bom z mojo sleparijo prejenjala. Oni so mi pa vedno branili, trdeč, da bom s tem uprizorila velik javen škandal. Ker se nikakor nisem mogla poravnati z njimi, so me pa poslali sem na Kranjsko, v mojo domovino.«

Predsednik: »Torej kako ste prišli na Kranjsko?«

Johanca: »Dali so mi v roke pismo na škofa. Spremljal me je pek Može. Oddal me je ljubljanskemu škofu in škof me je pa poslal župniku Žužku v Vodice.«

Državni pravdnik: »Ali vas ni dal škof po zdravniku preiskati?«

Johanca: »Da, a to je bilo drugi pot.«

Predsednik: »Torej ste bila večkrat v škofiji?«

Johanca: »O, večkrat!«

Zagovornik: »Ali ni bil pri vas v Vodicih enkrat tudi škof?«

Johanca: »Da, bil je, saj je še celo nekaj mojega krvavega perila vzel s seboj v škofijo.«

Državni pravdnik: »Ste li v župnišču pogostoma krvaveli?«

Johanca: »Vsako sredo in vsak petek prav gotovo!«

Predsednik: »Kaj je vendar rekel k temu župnik? Ali vam je verjel? Ali vam ni prav zabranjeval vašega gnusnega početja?«

Johanca: »Če mi je verjel, ne vem. Zabranjeval mi ni in mi tudi ni upal, ker so me priporočili sam škof in drugi visoki gospodje. Kakor sem jaz presodila, je bil župnik zelo zadovoljen z menoj.«

Predsednik: »Kdo vam je pa kri donašal?«

Johanca: »Donašali sta mi jo dve ženski; največkrat mi jo je pa pripeljal iz Ljubljane farovski hlapec.«

Sedaj pa nastopijo priče. V obtožnici je navedenih 71 prič, toda zaslišane seveda niso mogle biti vse.

Predolgo bi se zamudili, ako bi na drobno popisali vse, kar so govorile priče. Izpovedale so različno, a v bistvu vendar zelo podobno. Vse priče namreč so bile od Johance goljufane pod pretvezo, da duše njih sorodnikov v vicah trpe in da se zamorejo rešiti le s tem, ako darujejo za maše. Neka priča je izpovedala sledeče:

»Dobila sem od Johance naročilo, da manjka dušam mojih rajnih sorodnikov 778 rožnih vencev, 30 obhajil, 26 maš in še posebej 8 maš na Šmarni gori. Jaz sem Johanci vse verjela in sem opravilo obhajilov izročila Marijanišču, kjer so v ta namen obhajali revne otroke, za kar sem poslala Marijanišču tri žaklje krompirja!«

Tako je toraj Johanca z nalaganjem in prodajo obhajil tudi za Marijanišče dobro agitirala..

Največja svinjarija je bila seveda razpečavanje krvave vode, v kateri je ožemala in prala farovška perica Johančino krvavo perilo. To vodo so rabili ljudje za čudežno zdravilo, ker so se s to svinjarijo mazali in jo še celo pili.

Fej!

Ko so se slednjič vse priče razvrstile in povedale za Johanco obilo obtežilnega materiala, rekel je državni pravdnik Johanci:

»Ivanka, ste li čuli? Ali vas ni sram?«

Zdajci pa Johanca glasno zajoka in pravi:

»Seveda me je sram, tako sram, da bi se najraje v zemljo pogreznila. O, kolikokrat se mi je že vzbujala vest. In prav gotovo bi bila že prejenjala, ko bi mi ne bi tega ubranili oni ljudje, ki so danes prosti, dočim sem jaz tukaj pred vami kot hudodelka, čakajoča ostre sodbe. Že v Reki bi bila jaz nehala slepariti, da mi niso tega zabranili kapucini. In tudi še potem v Vodicah sem dostikrat storila trden sklep, da bom postala poštena ženska. Ko pa sem ta sklep razodela škofu, me je zopet odvrnil od tega rekoč:

»Čemu prejenjati, včasih pa le nuca!«

A sedaj vidite samo mene. Samo jaz sem grešnica, samo jaz hudodelka, drugi so pa nedolžni!«

In iznova so se vsule po Johančinih licih grenke solze. Zagovornik jo je pogovarjal naj miruje.

Nato je povzel besedo Johančin zagovornik, ki je s spretno besedo dokazoval, da Johanca, če tudi se je pregrešila, vendar ni toliko kriva, kakor oni, v čigar rokah je bila Johanca le orožje. Johanca je kot priprosto kmetsko dekle živela največ za samostanskimi zidovi. Gotovo je imela svoje slabosti, katere bi se pa dale pri njej brezdvomno odpraviti, ako bi bila dobila pri svojih bližnjikih dobrih vzgledov. Toda povsod so jo k njenim sleparijam še le podžigali in jej svetovali naj le še nadaljuje. Kot kmetsko dekle je veliko zaupala nunam in duhovnikom, a ravno ti so Johanco tako daleč zapeljali. Nuna Jožefa ji je z vzgledom pokazala, kako se »zamakne«, kapucini pa so ji zabranili prenehati s

sleparijami. A vkljub temu se ji je vendar še vedno oglašala vest, da ne dela prav. Še celo škofa je prosila, naj jej dovoli, da bo zopet pošteno dekle. A škof — mesto da bi jo podučil, jo je še celo bodril k sleparstvu, češ: »Le daj — le, včasih pa le nuca.«

Dalje je navajal zagovornik za Johanco še veliko olajševalnih okolnosti, nato pa predlagal milostno sodbo.

Senat se je za nekaj časa umaknil v sosednjo sobo, a se kmalu zopet vrnil. Med poslušalci je iznova zašumelo. Čakali so na — sodbo.

In res, predsednik prebere sledečo obsodbo:

»Johanca Jerovšek se v zmislu obtožnice spozna za krivo in se obsodi **na deset mesecev ječe.**«

Johanca je obsodbo mirno sprejela: Paznik jo je takoj odpeljal v ječo.

Ljudje pa so zrlí pomilovalno za njo ter glasno vse križem mrmrali:

»Johanca je kaznovana, sokrivci so pa prosti!«

Da, da, sokrivci so prosti; a vendar jim je vti-snjen na čelo pečat sramote. Johanca je zaprta, a enkrat bo zopet prosta, toda onim, ki so z njo vred grešili, se pa pečat sramote z njih čela ne izbriše — nikoli več!

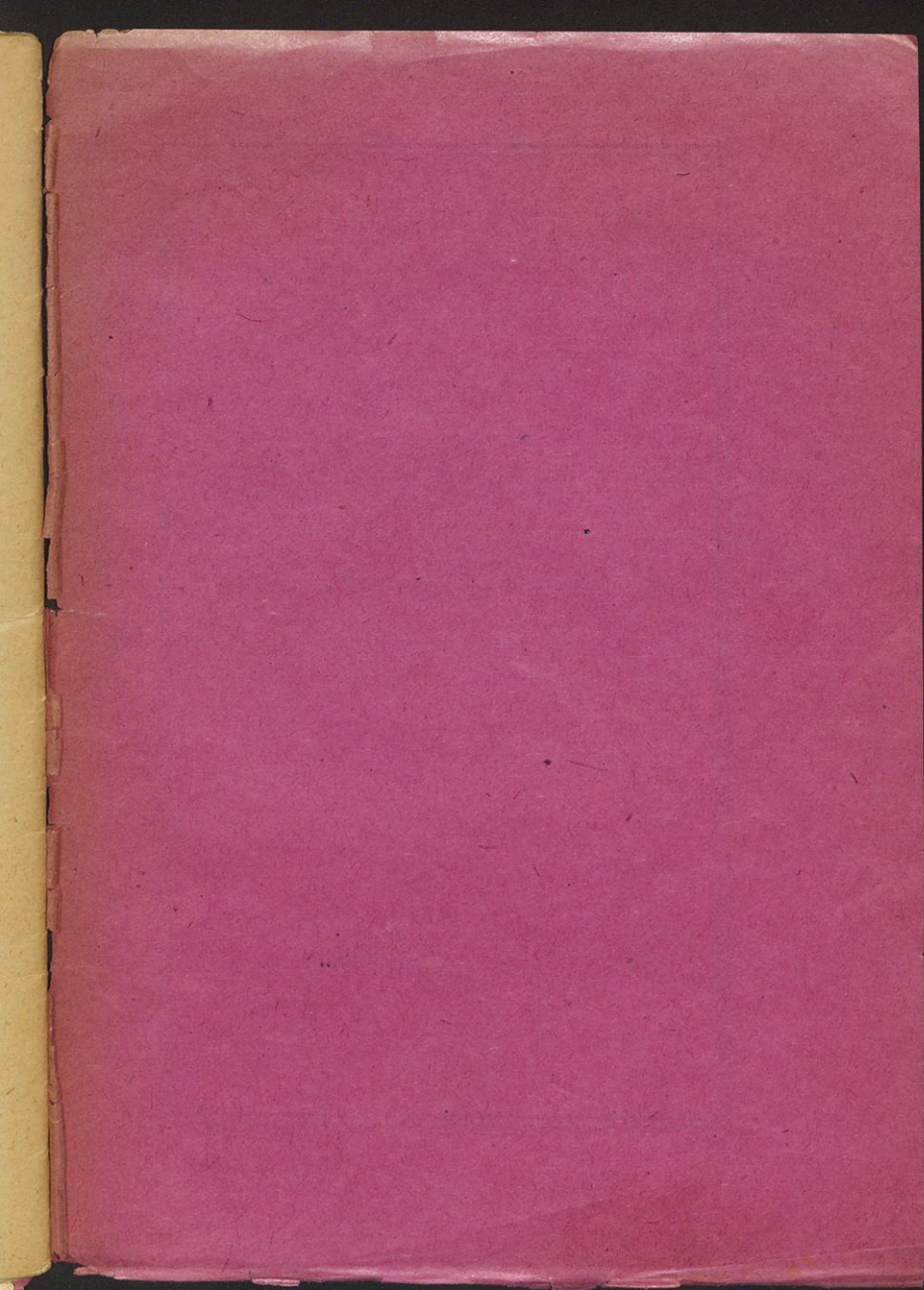

COBISS 2042200

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000436492

Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.